

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU
2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

O I P O S D R U

ACADEMIA ROMÂNĂ

Maria PESCARU

Problema crizei culturii în sociologia românească și europeană

Editura Muzeului Național al Literaturii Române

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU
2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

O I P O S D R U

ACADEMIA ROMÂNĂ

Maria PESCARU
**PROBLEMA CRIZEI CULTURII ÎN SOCIOLOGIA
ROMÂNESCĂ ȘI EUROPEANĂ**

PROBLEMA CRIZEI CULTURII ÎN SOCIOLOGIA ROMÂNESCĂ ȘI EUROPEANĂ

Autor: **Maria PESCARU**

Conducător științific: **Prof. univ. dr. Dumitru OTOVESCU**

Lucrare realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758.

Titlurile și drepturile de proprietate intelectuală și industrială asupra rezultatelor obținute în cadrul stagiului de cercetare postdoctorală aparțin Academiei Române.

*Punctele de vedere exprimate în lucrare aparțin autorului și nu angajează
Comisia Europeană și Academia Română, beneficiara proiectului.*

Exemplar gratuit. Comercializarea în țară și străinătate este interzisă.
Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este posibilă numai cu acordul prealabil
al Academiei Române.

ISBN 978-973-167-193-2

Depozit legal: Trim. II 2013

Maria PESCARU

**Problema crizei culturii
în sociologia românească
și europeană**

Editura Muzeului Național al Literaturii Române

Colecția *AULA MAGNA*

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE
ȘI PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU
2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE

O I P O S D R U

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară 1: „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5: „Programe doctorale și postdoctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”

Contract: POSDRU/89/1.5/S/59758

Beneficiar: ACADEMIA ROMÂNĂ

Parteneri în proiect: (I) UNIVERSITATEA POLITEHNICA București, Facultatea de Mecanică și Mecatronică; (II) UNIVERSITATEA din Craiova

Obiectivele proiectului și domeniile de cercetare:

- 1. Obiectivul general:** Model-pilot de școală postdoctorală prin implicarea a 92 de cercetători postdoctoranzi, în scopul dezvoltării carierei în cercetare, al îmbunătățirii programelor de cercetare postdoctorală în domeniul umanioarelor, al impulsivării și consolidării sectorului de cercetare în științele socioumane din România, pentru sprijinirea economiei românești în dobândirea unor avantaje competitive durabile și micșorarea decalajelor între România și celelalte țări membre ale Uniunii Europene.
- 2. Obiectivele specifice:** Elaborarea și implementarea de noi tehnologii-suport pentru derularea proiectului; formarea și perfecționarea cercetătorilor prin programe postdoctorale
 - Organizarea unor acțiuni de îndrumare a cercetătorilor pe parcursul stagiilor derulate în străinătate
 - Sprijinirea cercetătorilor în participarea la seminarii și conferințe internaționale
 - Organizarea unor sesiuni pentru promovarea egalității de șanse și a dezvoltării durabile
 - Sprijinirea colaborării între universități, institute de cercetare și companii din aria tematică a școlii postdoctorale
 - Dezvoltarea de activități inovatoare în vederea accentuării importanței programelor de cercetare interdisciplinară; crearea de metodologii proprii cu privire la derularea programelor postdoctorale
 - Elaborarea unor ghiduri de bune practici cu privire la schimbul de experiență internațional în aria cercetării în științele socioumane prin programe postdoctorale.
- 3. Domeniile cercetării:** filologie - literatură • științe istorice și arheologie • filosofie, teologie, psihologie, pedagogie • arte, arhitectură și audio-vizual • știința informației • sociologia culturii • antropologie • etnografie și folclor

CUPRINS

INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I. DEZBATERI PE TEMA CRIZEI CULTURII ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	16
I.1. Teme, orientări și confruntări de idei în sociologia culturii	16
I.2. Caracteristici ale fenomenului cultural în perioada interbelică	19
I.3. Contradicții între tradiție și modernitate în cultura din perioada interbelică	23
CAPITOLUL II. CONCEPȚII SOCIOLOGICE ROMÂNEȘTI PRIVIND TEMA CRIZEI CULTURII ÎN PERIOADA INTERBELICĂ	25
II.1. Criza culturii în sociologie, în viziunea lui Dimitrie Gusti.....	25
II.2. Fundamentarea teoriei valorilor - Petre Andrei.....	30
II.3. Gândirea sociologică asupra crizei culturii la Virgil Madgearu.....	32
II.4. Criza culturii în tezele sociologice ale lui Mihail Manoilescu.....	37
II.5. Din problemele culturii europene- Nicolae Bagdasar.....	40
II.6. Criza culturii în sociologia europeană.....	43
CAPITOLUL III. CONFRUNTĂRI DE IDEI CU CONȚINUT SOCIOLOGIC	49
III.1. Legea sincronismului și formarea civilizației române moderne- Eugen Lovinescu.....	49
III. 2. Idei sociologice neoliberales- Ștefan Zeletin	51
III.3. Cultura și civilizația în concepția lui Simion Mehedinți	53
III.4. Concepția activistă asupra valorilor- Tudor Vianu.....	55
III.5. Viziunea asupra dualității culturii europene în tezele sociologice ale lui Mihai Ralea.....	59
CAPITOLUL IV. CULTURA ROMÂNESCĂ ÎN PERIOADA REGIMULUI COMUNIST	62
IV.1. Instaurarea regimului comunist și suprimarea elitelor culturii naționale	62

IV.2. Criza culturii în perioada proletculturismului și a dogmatismului stalinist	64
IV.3. Perioada de deschidere culturală și politică.....	65
IV.4. Evoluții culturale și efecte sociale	73
IV.5. Sociologia științei și sociologia cunoașterii-sfere ale sociologiei culturii	82
CAPITOLUL V. CRIZA CULTURII ÎN PERIOADA TRANZIȚIEI POSTCOMUNISTE	
V.1. Determinări politice ale crizei culturii.....	86
V.2. Identitatea națională și procesul integrării europene	89
V.3. Tranziția și criza culturii.....	93
CAPITOLUL VI. POZIȚII ACTUALE PRIVIND IDENTITATEA NAȚIONALĂ, INFLUENȚELE INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI CRIZA CULTURII	
VI.1. Cultura a dimensiune a globalizării	97
VI.2. Mobilitatea socială și conflictul dintre modelele culturale	111
VI.3. Integrare europeană și interculturalitate. Dezvoltarea comunităților etnoculturale.....	129
VI.4. Influențele Uniunii Europene asupra suveranității României. Efectele culturale ale globalizării și modernizării	149
VI.5. Mesajul culturii românești în considerarea spirituală și politică a lumii contemporane	171
VI.6. Valori sociale ale educației contemporane în învățământul universitar.....	183
VI.7. Efectele crizei culturii în spațiul cultural românesc.....	193
CONCLUZII	221
BIBLOGRAFIE.....	234
ANEXE	242
ADDENDA	
Sinteza.....	258
Summary	269

ADDENDA

Sinteza

O astfel de lucrare este necesară deoarece își propune să redefinească identitatea, să reevalueze tradiția culturii românești în contextul culturii europene printr-un proces de autoevaluare și analiză comparativă cu alte culturi.

O analiză a culturii românești contemporane în contextul culturii europene ne se poate efectua decât dacă avem în vedere curente de idei, mișcări spirituale și politice, sisteme de gândire, operele unor autori de referință pentru cultura românească și europeană.

Scopul lucrării este acela de a forma cititorului o imagine adecvată, lucidă, critică, realistă asupra culturii românești și culturii europene prin prezentarea mutațiilor, răsturnărilor de perspective, creatorilor și forțelor care revoluționează paradigmele culturale, sistemele simbolice, construind un lanț evolutiv.

Importanța acestei cărți este aceea că prezintă valorile materiale, spirituale, instrumentale și simbolice care constituie echipamentul cultural al poporului nostru, memoria istorică, interioară, afectivă, psihologică a acestuia. Preluând idei din alte culturi și civilizații cu care am venit în contact, raportându-ne la alte culturi, societatea românească le-a transmis generațiilor constituind identitatea spirituală materializată în creația artistică, științifică, gândirea socială și filozofică. Marii creatori au exprimat prin operele lor modul de a gândi, simți, de a ne raporta la istorie și la alte culturi, într-un cuvânt, esențialul condiției umane.

Așa cum rezultă din textul lucrării unele opere, deși importante pentru epoca lor, se historicizează, altele rămânând însă active permanent datorită densității axiologice și semantice permițând noi interpretări, fiecare perioadă de timp având o nouă viziune asupra trecutului, creatorii lor fiind redescoperiți și revalorizați din perspective inedite.

Propunându-mi să înfățișez motivațiile teoretice, sociologice, axiologice sau conjuncturale în analiza crizei culturii, doresc să evidențez

faptul că pozițiile extreme, formele exclusiviste, polemicile au rolul de a conferi vitalitate culturii.

Pornind de la analiza conceptului de cultură și importanța culturii pentru orice societate am abordat această temă a lucrării din perspectiva necesității culturii de a răspunde nevoilor vitale și spirituale, organizării experienței, care, codificată și teaurizată, trebuie transmisă generațiilor viitoare, asigurându-se astfel, continuitatea procesului istoric.

Analizând cultura românească și europeană ca și componente spirituale, nu am putut să nu evidențiez și raportul acesteia cu civilizația, componenta materială a unei societăți. Acestea au fost analizate în procesul de integrare și diferențiere culturală, globalizare, integrare și identitate culturală. Astfel, cartea trebuie plasată în context european, fiind o contribuție la reconsiderarea și redefinirea culturii românești în familia europeană. Am căutat să analizez problemele legate de aspecte ca: raportarea societății românești la tradiția culturii naționale; nivelul de cunoaștere a tradițiilor românești; preocupările societății românești de a-și crea un nou destin, după integrarea în structurile europene; interesul factorilor de decizie privind trecutul cultural etc.

Lucrarea *Problema crizei culturii în sociologia românească și europeană* poate fi începutul unui studiu mai amplu privind cultura în contextele sociale actuale. Intelectualii sunt supuși unor activități de rutină: sarcini administrative, politice, educaționale, jurnalistice și diplomatice. Pentru perioade de timp activitatea lor creatoare este întreruptă, continuitatea necesară în opera de cercetare și de construcție spirituală este fragmentată. Există perioade de întârziere în dezvoltarea societăților și perioade condiționate de sarcini privind dezvoltarea exagerată. Nu totdeauna condițiile sunt prielnice pentru elaborarea sistemelor originale de gândire sau a operelor artistice. Societatea actuală se confruntă cu: amestecul stilurilor, renunțarea la marile ideologii politice și artistice, dispariția frontierelor dintre cultura de elită și cea populară, extinderea culturii de consum și a celei de divertisment.

Propunându-mi să analizez faptul că modernizarea nu se poate produce fără existența unei culturi sociale am făcut distincția între creșterea economică și dezvoltarea socială. Prima presupunând acumulare

tehnologică, eficiență etc., în timp ce cea de-a doua presupune o cultură interioară nouă, schimbarea valorilor interiorizate. Totuși, indicatorii noneconomici ai dezvoltării sociale ce privesc educația, accesul la informație și cunoștințe evidențiază că dezvoltarea socială este dependentă de utilizarea informației, cunoștințe și comunicare.

Românii din statele membre ale UE au valori tradiționale, aspirații, responsabilități, drepturi ce trebuie respectate, asumate sau recunoscute de țările gazdă, de cei din țară sau de ei înșiși. Această carte îi ajută să-și regăsească identitatea într-o lume a globalizării culturale în care încercăm racordarea permanentă a valorilor, ideilor, și culturii românești la cultura europeană.

Pornind de la o analiză pur teoretică și finalizând cu efectuarea cercetărilor din spațiul cultural românesc și european, studiul prezintă pe parcursul a șase capitole: criza culturii din societatea românească și europeană din perspectivele descrise mai sus, în perioadele: interbelică, modernă, regimului comunist, tranziției postcomuniste și după integrarea României în Uniunea Europeană.

Raportând permanent cultura românească în spațiul culturii europene, în primul capitol intitulat *Dezbateri pe tema crizei culturii în perioada interbelică*, precum și în al doilea capitol intitulat *Concepții sociologice românești privind tema crizei culturii în perioada interbelică* am descris acțiunile strategice în privința politicilor economice și sociale, reconstrucția relațiilor externe pentru garantarea unității naționale și relația cu Occidentul. În ceea ce privește criza culturii existau dezbateri privind raporturile dintre fond și formă, dintre agrarianism și industrialism, dintre autohtonism și europenism, dintre politica *porților deschise* (promovată de PNT) și *politica prin noi înșine* (promovată de liberali). Aceste teme sociologice și ideologice își au conceptul într-o serie de teme prezentate în gândirea filozofică, precum raportul dintre cultură și civilizație, raționalism și iraționalism, civilizația tradițională și modernă, cultura românească și europeană. Judecățile, sensurile și interpretările conferite au marcat evoluția României spre modernitate. Bibliografia temei culturii este covârșitoare, dar trebuie reconstituită major din punctele de vedere formulate în gândirea filozofică, social-politică, istorică, sociologică,

economică și cele ale creației literar -artistice. Problema crizei culturii românești este generată de situația țării după război, de reconstrucția structurilor politice, economice, sociale, de mutațiile survenite în plan geopolitic.

Pe plan european, perioada interbelică este una de criză a liberalismului clasic, a raționalismului clasic, de căutări și reconstrucții filozofice pe baze noi, de psihanaliză, de avânt a antropologiei culturale. Oamenii de cultură români au conștientizat această criză și au participat la reforma raționalismului clasic cu contribuții majore. Orientarea dominantă raționalistă, militantă pentru valorile democrației și ale umanismului se evidențiază la: Constantin Rădulescu Motru, P.P.Negulescu, Ștefan Zeletin, Dimitrie Gusti, Mihai Ralea, Tudor Vianu etc. Această orientare este manifestată în mediile universitare și academice, revistele științifice, mediile literare și publicistice. A doua orientare este între tradiționalism și modernism.

Din punctul de vedere al politicilor și structurilor culturale, integrarea națională s-a realizat prin amplul proces de unificare legislativă, instituțională, economică, culturală având drept suport Constituția din 1923. Sistemul de învățământ s-a unificat din punct de vedere instituțional și al conținutului educațional, existând tendințe de reformă a învățământului în perioada când miniștrii au fost Constantin Angelescu și Dimitrie Gusti. Se înregistrează în perioada interbelică o dezvoltare a publicațiilor, editurilor, fundațiilor, asociațiilor culturale și apare gruparea din jurul lui Gusti și a școlii sale monografice, orientată spre o nouă metodologie a cercetării sociologice și promovarea unui reformism social.

Cu privire la contradicțiile între tradiție și modernitate în cultură se înregistrează crize de proporții în privința: căutărilor spirituale, conflictelor radicale apărute între generații și conflictelor ideologice. Este apreciată ideea de necesitate a unei modernizări occidentale, tendința de imitare și asimilare a culturilor țărilor dezvoltate, sincronizarea cu lumea occidentală prin importul de idei, forme și modele culturale.

Conflictul major din interiorul conștiinței românești este între tradiție și modernitate: Gusti și școala sa; Pârvan revalorizează tradiția și ființa românească; Eliade analizează fondul mitic, popular, anonim al culturii;

istoria lui Călinescu are substratul că modernitatea literară românească se sprijină pe un bogat fond ancestral și popular.

Nicolae Bagdasar delimitează conceptul de *criză a culturii* prin analiza unor puncte de vedere: Nietzsche, Simmel, Liebert, Spengler, Massin. Ideea de *cultură europeană* capătă relief prin delimitări în raport cu punctul de vedere kantian, cu cel al sociologului Max Weber. Autorul definește criza culturii ca lipsa de unitate a culturii luată ca totalitate spirituală obiectivă, contradicția pe care o reprezintă elementele ei constituente, calitatea inferioară a produselor culturii. Precizează că simptomele crizei culturii există din secolul al XIX-lea când au existat atacuri importante, critici urmate de tendințe de realizare îndreptate împotriva instituțiilor fundamentale ale culturii: statul și familia.

În capitoul trei intitulat *Confruntări de idei cu conținut* am analizat: gândirea sociologică a lui Eugen Lovinescu care în afirmațiile sale privind legea sincronismului și formarea civilizației române moderne se sprijină pe legea imitației formulată de sociologul Gabriel Tarde, conform căreia coeziunea unei societăți este dată de factorii psihologici și ideologici; ideile sociologice neolibérale ale lui Ștefan Zeletin; concepția lui Simion Mehedinți care sub influența unor gânditori ai timpului are o reprezentare complexă a culturii, în sens universal uman, specific, istoric și tipologic. Acesta, influențat de Friedrich Ratzel, depășește punctul de vedere etnografic, descriptiv al culturii populare, mutând dezbateră pe planul antropologiei și filozofiei culturale.

Tudor Vianu elaborează o concepție proprie asupra valorilor, concepția activistă care are în centrul său ideea rolului activ al subiectului cultural. Astfel, combate teoria lui Kant care socotea valorile ca fiind: teoretice, morale și estetice. Respingând teoriile rasiste cu privire la condiționarea etnică, pune accent pe condițiile spirituale ale culturii. Vianu elaborează o teorie complexă cu privire la tradiție și inovație în cultură, o concepție globală asupra culturii.

În tezele sociologice ale lui Mihai Ralea evidențiez dualitatea culturii europene prin sinteza pe care o face autorul asupra influențelor multiple din sociologia lui Durkheim, Max Weber, sociologia germană și sociologia marxistă. Analizând între opera sociologică a lui Durkheim și Tarde, Ralea

preia de la primul ideea caracterului obiectiv al fenomenului social, iar de la cel de-al doilea componenta psihologică a faptelor sociale. Ralea considera problematica inițiată de J.J. Rousseau care privește antinomia dintre natură și civilizație, dintre individ și societate, ca fiind false.

Capitolul patru – *Cultura românească în perioada regimului comunist* tratează cultura din această perioadă istorică sub mai multe aspecte: suprimarea elitelor culturii naționale, perioada poretculturismului și a dogmatismului stalinist, perioada de deschidere culturală și politică, evoluții culturale și efectele sociale. Cultura națională a țărilor comuniste a fost desfigurată prin directiva ideologică și dogmatică a partidului comunist, având deviza internaționalismului poretar, inventându-se o nouă cultură.

Structura, conținutul, sensul educației au fost modificate. În domeniul de creație și de activitate culturală a fost instaurată cenzura. Operele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin erau difuzate și traduse într-un mod considerabil. Elita culturală care se opunea regimului comunist era bănuită ca adversar, oamenii de cultură erau închiși sub diferite pretexte. Așa s-a întâmplat cu reprezentanți ai partidelor tradiționale, demnitari politici, intelectuali de valoare cum ar fi: Iulia Maniu, C.I. Brătianu, Ion Mihalache, Mircea Vulcănescu, Mihail Manoilescu. care au murit în închisorile comuniste. Alții au fost lăsați să supraviețuiască: Nechifor Crainic, Petre Țuțea, Constantin Noica, Edgar Papu. Unii au fost marginalizați, supravegheați permanent de securitate: Mircea Florian, C.R.Motru, Lucian Blaga. Alți intelectuali s-au stabilit în Occident și au trăit în exil: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Lovinescu, Ștefan Banciu etc.

Creația artistică reprezenta o artă a propagandei *viziunii partidului*, care reda realitatea pe *înțelesul maselor* și exprima *realismul social*. Valori și repere importante ale conștiinței naționale au fost considerate creații burgheze, retrograde.

În timp ce scriitorii români moderni nu puteau să-și publice operele lor, sunt publicate traduceri din marii clasici ruși: Gogol, Tolstoi, Dostoevski etc. Apar autori fără vocație artistică care practicau propaganda stalinistă și comunistă: Dan Deșliu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure, Eugen Jebeleanu etc. Critica literară, critica culturală erau

menite să stabilească norme de creație, criterii de apreciere asupra operelor literare potrivit indicațiilor de partid și ideologiei.

În perioada de deschidere dogmele marxiste sunt puse în discuție, cadrele intelectuale de referință se largesc și critica socială se manifestă în forme culturale diverse. În cadrul problemelor legate de valorificarea moștenirii culturale, în această perioadă, s-a încercat clarificarea multor erori, dintre care cele mai semnalate au fost raportul dintre istorism și actualitate. Valorificarea moștenirii culturale se referă la modul în care se judecau fapte ale trecutului, dar și fapte istorice de ordin cultural, care se caracterizează prin unicitate, ireductibilitate și nerepetabilitate.

Ascensiunea rapidă a problematicii culturii de masă pe firmamentul sociologiei corespunde explozibilului proces de dezvoltare a mijloacelor de vehiculare a unor valori culturale: radio, televiziune, disc, alături de sporirea tirajelor textului tipărit. S-a născut în sociologie zona relativ distinctă a sociologiei mijloacelor comunicației de masă, zonă totodată interferentă, cu o mare întindere, cu sociologia specifică a culturii de masă. Conducerea și organizarea științifică a acțiunii cultural – educative de masă erau idei unanim acceptate și presupuneau necesitatea unui material de cercetare tot mai amplu, a unor concluzii fundamentale și cu valoare aplicabilă incontestabilă.

În capitolul cinci- *Criza culturii în perioada tranziției postcomuniste* - sunt analizate interpretările critice asupra culturii din perioada comunistă. Au loc dezbateri legate de semnificațiile termenului de *rezistență culturală* din perioada regimului totalitar, afirmații legate de *colaboraționismul* difuz și de sprijinire a regimului comunist, există tendințe ale unor intelectuali de a intra în posesia unor certificate de *contestatari* sau *disidenți*. A predominat un climat de suspiciune și acuzații în rândul oamenilor de cultură, generate de ideea unui *proces al comunismului*.

Democrația autentică este considerată cea care se bazează pe *cultura de centru* care are ca repere: prioritatea acordată libertății și demnității individului, concepția liberală, democratică, pluralistă, raționalistă, individualistă și europeană. Acest model cultural este considerat unul capabil pentru neutralizarea extremelor și pentru calea spre reintegrarea reală în Europa. Astfel, putea fi *adusă Europa acasă* la noi, prin integrarea

normelor de cultură și civilizație europene în structurile sociale și mentale românești. Au fost preocupări privind recuperarea sintagmei de *idee națională*, compromisă de regimul comunist și interpretarea acestuia în înțelesul ei național.

Problema *intrării în Europa* a fost urmată de angajamentele politice, care au condus la interpretare disjunctivă, considerându-se integrarea europeană compatibilă cu ideea națională și cu promovarea valorilor naționale.

Insistând pe semnificația culturii și identitatea unui popor, Octavian Paler, aprecia în această perioadă, apărarea culturii ca fiind la fel de importantă ca apărarea teritoriului național. Sistemele politice și economice evoluează spre integrare, în timp ce fenomenele de interferență și împrumut cultural se multiplică. Cultura nu se poate sustrage fluxului schimburilor de valori, instrumentându-se strategii de dezintegrare culturală, pentru a priva societățile de un factor fundamental al integrării sociale.

Ultimul capitol al lucrării – *Poziții actuale privind identitatea națională, influențele integrării în Uniunea Europeană și criza culturii* evidențiază faptul că în centrul culturii se află globalizarea, iar în centrul globalizării se află practicile culturale. Acest capitol l-am dedicat problemelor legate de: cultură și globalizare, mobilitate socială și conflictele dintre modelele culturale, integrare europeană și interculturalitate, dezvoltarea identităților culturale, mesajul culturii românești în considerarea spirituală și politică a lumii contemporane, efectele crizei culturii în spațiul cultural românesc, efectele crizei culturii ca urmare a globalizării și modernizării, influențele UE asupra suveranității României, valori sociale ale educației contemporane în învățământ, ciocniri culturale etc.

Ideea unei culturi globale nu a devenit posibilă doar în faza prezentă, accelerată a modernității globale. Au existat diverse visuri și speculații cu privire la apariția unei culturi globale pe tot parcursul epocii moderne. Modernitatea eliberează relațiile sociale de constrângerile interațiunilor față în față din localitățile societăților premoderne, permițând extinderea relațiilor în timp și spațiu, ceea ce constituie miezul globalizării.

Mobilitatea socială apare ca principalul factor socio-cultural în declanșarea conflictelor culturale. Emigrația provoacă la individ schimbări bruște și radicale impuse de logica noii sale situații, când trebuie să se nască a doua oară, în spațiul unei noi culturi. Unele forme ale globalizării culturale au efecte asupra identității culturale a unei societăți: occidentalizare, hibridizare culturală, contextualitate a culturii globale, eterogenitate, consecința culturilor diferite și inegalitatea în consumul de producție și cultural. Identitatea marilor colectivități umane a popoarelor a devenit obiect de cercetare al unor științe precum etnografia, sociologia, psihologia etc.

Domeniul culturii, structurile și funcțiile sale, care definesc statutul și personalitatea atât ale indivizilor, cât și ale popoarelor, concentrează interesul și preocuparea tuturor statelor și tuturor ideologiilor, nu numai în ceea ce privește însuși definirea conceptului de cultură, dar mai ales referitor la conținutul și orientarea activităților culturale, finalitatea social-umană, instructivă, educativă și transformatoare a culturii, ca principal factor ce caracterizează sensul și evoluția condiției umane. Spațiul european trebuie înțeles ca un loc al confruntărilor fructuoase dintre codurile mai multor culturi. Pluralismul cultural european apără nu numai diversitatea, ci promovează și dialogul culturilor care dincolo de diferențele lor, contribuie la îmbogățirea experienței umane.

În cadrul acestui capitol am realizat studiu privind valorile actuale tradiționale ale românilor propunându-mi ca obiective principale: identificarea totalității fenomenelor economice, tehnico –științifice, sociale și politice care conduc la modernizarea și transformarea radicală a structurilor tradiționale; identificarea credințelor, valorilor atitudinilor, idealurilor învățate și împărtășite în societatea românească; identificarea modelului optim de comportare și acțiune în comunitate, a acțiunilor culturale ale românilor, a realităților sociale, culturale și naționale. Astfel, chiar dacă *ideea europeană* interesează în mod profund și activ doar o elită intelectuală, citadină, civică, destul de restrânsă, nu avem nici o îndoială că această idee se va dezvolta pe parcurs, pe măsură ce structura și condițiile de viață ale țării se vor modifica.

Analizând valorile sociale ale educației contemporane am sintetizat că educația din perspectiva deschiderii către valori multiple reprezintă un demers pe deplin justificat, deoarece asigură o inserție mai bună a individului într-o lume spirituală și dinamică. În acest domeniu, al valorii și valorizării educației, există abordări multiple axiologice, economice, sociologice și politice.

Preocupată de efectele crizei culturii în spațiul cultural românesc am efectuat un sondaj de opinie în rândul managerilor de cultură din instituții de cultură în cinci dintre județele țării propunându-mi ca obiective: identificarea unor bune practici pentru funcționarea eficientă a instituțiilor de cultură, a organismelor publice și strategiilor de dezvoltare a acestora în domeniul culturii; identificarea totalității fenomenelor economice, tehnico-științifice, sociale și politice care conduc la modernizarea instituțiilor de cultură sau la criza culturii, determinată de sincopele în funcționarea instituțiilor de cultură; identificarea modelului optim de funcționare a instituțiilor de cultură și a unor soluții pentru dezvoltarea sectorului cultural; identificarea modelului optim de comportare și acțiune în cadrul instituțiilor de cultură, a acțiunilor eficiente din partea managerilor de cultură în raport cu societatea și globalizarea culturală. Omologarea valorilor culturale după normele de consum standardizate nu s-ar fi putut produce fără o piață sigură de desfacere a produselor culturale. Se poate spune că agenții culturali întrunesc o serie de trăsături definitorii ca de pildă: sunt profund interesați, în urma acțiunilor și a deciziilor lor de o finalitate preponderent spirituală, estetică, artistică, sunt dependenți de calitatea și structura resurselor culturale de care dispun; au un dialog consistent cu comunitatea umană din care fac parte și cu reprezentanții ai altor culturi; sunt specializați în realizarea, promovarea și difuzarea produselor și serviciilor culturale.

Cartea se finalizează cu concluziile pertinente despre fenomenele de criză care străbat lumea actuală și au pus amprenta și asupra vieții spirituale. Din punct de vedere al crizelor manifestate la nivel macrosocial, dezorganizarea socială este principalul indicator sociologic. Constatările la care am ajuns în urma stagiului de trei luni de cercetare efectuat la Academia di Romania din Roma, Universitatea Sapienza și alte universități,

Biblioteca Națională din Roma și alte instituții de cultură, precum și din interviurile cu românii plecați la muncă sau la studii în străinătate și cu italieni din Roma, Netuno și Terni și din vizitele efectuate la obiectivele culturale sunt acelea că dincolo de fragmentarea politică, dincolo de diversele încercări de stăpânire politică, dincolo de faptele mărețe sau de aberații, Europa a rămas o comunitate de civilizații, păstrând elemente comune de tradiții, limbă, credință, organizare politică, cultură. Prin politica sa culturală, UE a început să încurajeze cooperarea interculturală, să pună în valoare patrimoniul cultural european și să-l aducă mai aproape de publicul larg. În acest sens experiența românească în domeniul industrializării, al mobilității sociale, al identității culturale și, în special, al emigrației oferă un teren fertil de analiză, ce mi-am propus să-l realizez într-un alt studiu dedicat exclusiv problematicii.

Analiza unor date statistice, anuare, broșuri, analiza secundară de date a unor studii și rapoarte de cercetare, cărți studiate în bibliotecile din țară și din străinătate au contribuit la întocmirea unei bibliografii bogate și reprezentative pentru tema studiată, m-au ajutat la cunoașterea stadiului actual de cercetare și au fost un suport necesar pentru contribuțiile mele de cercetare a problemei crizei culturii.

Lucrarea – considerată a fi un certificat de confirmare asupra crizei culturii în sociologia românească și europeană- constituie un act de cultură, prin contribuția proprie și originalitate, dar și o analiză sociologică aprofundată a unor procese și fenomene în plină desfășurare într-o Europă ce se redimensionează din punct de vedere economic, social, cultural, în care culturile naționale au o firească deschidere spre universal, spre dialog, spre schimb de valori cu alte culturi și spații spirituale. Această carte dorește a fi o invitație la reflecție, într-o epocă modernă și contemporană în care comunicarea socială a valorilor și comunicarea dintre culturi s-a intensificat.

Summary

INTRODUCTION	7
CHAPTER I. DEBATES ON THE CULTURAL CRISIS IN THE INTERWAR PERIOD	16
I.1. Themes, orientations and debates in the sociology of culture	16
I.2. Characteristics of the cultural phenomenon in the interwar period	19
I.3. Contradictions between tradition and modernity in the interwar period	23
CHAPTER II. ROMANIAN SOCIOLOGIC VIEWS REGARDING THE CULTURAL CRISIS.....	25
II.1. The cultural crisis in sociology in the vision of Dimitrie Gusti.....	25
II.2. The substantiation of the theory of values - Petre Andrei.....	30
II.3. The sociologic thinking on the cultural crisis at Virgil Madgearu.....	32
II.4. The cultural crisis in the sociological theses of Mihail Manoilescu.....	37
II.5. The problems of the European culture - Nicolae Bagdasar.....	40
II.6. The cultural crisis in the European sociology.....	43
CHAPTER III. SOCIOLOGICAL CONSIDERATIONS	49
III.1. The law of synchronism and the forming of the modern Romanian civilization	49
III. 2. Neoliberal sociologic ideas - Ștefan Zeletin.....	51
III.3. The culture and civilization in the view of Simion Mehedinți	53
III.4. The activist conception on values - Tudor Vianu	55
III.5. The vision on the duality of the European culture in the sociologic theses of Mihai Ralea	59
CHAPTER IV. THE ROMANIAN CULTURE IN THE PERIOD OF THE COMMUNIST REGIME.....	62
IV.1. The instauration of the communist regime and the suppression of the national cultural elites	62
IV.2. The cultural crisis in the period of the proletcultism and the stalinist dogmatism	64

IV.3. The period of cultural and political opening	65
IV.4. Cultural evolutions and social effects	73
IV.5. The sociology of science and the sociology of knowledge – spheres of the cultural sociology	82
CHAPTER V. THE CULTURAL CRISIS IN THE PERIOD OF THE POST-COMMUNIST TRANSITION	86
V.1. Political determinations of the cultural crisis.....	86
V.2. The national identity and the process of the European integration.....	89
V.3. The transition and the cultural crisis	93
CHAPTER VI. ACTUAL ATTITUDES REGARDING THE NATIONAL IDENTITY, THE INFLUENCES AFTER THE INTEGRATION IN THE EUROPEAN UNION AND THE CULTURAL CRISIS.....	97
VI.1. The culture as a dimension of globalization	97
VI.2. The social mobility and the conflict between the cultural models	111
VI.3. The European integration and the interculturality. The development of the ethno-cultural communities.....	129
VI.4. The influences of the European Union on the sovereignty of Romania. The cultural effects of globalization and modernization	149
VI.5. The message of the Romanian culture in the spiritual and political context of the contemporary world	171
VI.6. Social values of the contemporary education in the higher education.....	183
VI.7. The effects of the cultural crisis in the Romanian space.....	193
CONCLUSION.....	221
BIBLIOGRAPHY	234
ANNEXES	242
ADDENDA	
Sinteza.....	258
Summary	269

Editura Muzeului Național al Literaturii Române

CNCS PN - II - ACRED - ED - 2012 – 0374

Coperta colecției: *AULA MAGNA*

Machetare, tehnoredactare și prezentare grafică:

Victor PREDA, Nicolae LOGIN

Logistică editorială și diseminare:

Ovidiu SÎRBU, Radu AMAN

Traducerea sumarului și sintezei, corectură și bun de tipar
asigurate de autor

ISBN 978-973-167-193-2

Apărut trim. II 2013